

Державний вищий навчальний заклад  
«Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

Кафедра педагогічної та вікової психології

**“ЗАТВЕРДЖУЮ”**

Проректор \_\_\_\_\_

“ \_\_\_\_\_ ” \_\_\_\_\_ 2017 р.

## **РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

### **ДІАГНОСТИКА ТА ПСИХОТЕРАПІЯ** **ПОСТТРАВМАТИЧНИХ СТРЕСОВИХ РОЗЛАДІВ**

(шифр і назва навчальної дисципліни)

напрямок підготовки \_\_\_\_\_ 053 "Психологія"  
(шифр і назва напрямку підготовки)

спеціальність \_\_\_\_\_ 053 "Психологія"  
(шифр і назва спеціальності)

інститут, факультет \_\_\_\_\_ філософський  
(назва інституту, факультету)

Робоча програма із

«Діагностика та психотерапія ПТСР»

для студентів за напрямом підготовки напрямком підготовки

6.030102 "Психологія" „\_\_\_” \_\_\_\_\_, 2017 р. – 21 с.

Розробник:

Сидорик Юрій Романович – к.психол.н, доцент кафедри педагогічної та вікової психології.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри педагогічної та вікової психології філософського факультету

Протокол від “\_\_\_” \_\_\_\_\_ 2017 р. № \_\_\_

Завідувач кафедри – доктор психологічних наук, професор Карпенко З.С.

\_\_\_\_\_ (\_\_\_\_\_  
(підпис) (прізвище та ініціали)

“\_\_\_” \_\_\_\_\_ 2017 р.

Схвалено \_\_\_\_\_

Протокол від “\_\_\_” \_\_\_\_\_ 2017 р. № \_\_\_

“\_\_\_” \_\_\_\_\_ 2017 р.

Голова \_\_\_\_\_ (\_\_\_\_\_  
(підпис) (прізвище та ініціали)

© \_\_\_\_\_, 2017 рік

## 1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
		Стаціонарна форма навчання
Кількість кредитів 1,5	Галузь знань: <u>0301 «Соціально-політичні науки»</u>	Дисципліна спеціалізації
	Напрямок підготовки: <u>6.030102 "Психологія"</u>	
Модулів 1	Спеціальність (професійне спрямування): <u>6.030102 "Психологія"</u>	<b>Рік підготовки:</b>
Змістових модулів 1		IV -й
Індивідуальне науково-дослідне завдання: список завдань додається (п. 9).		<b>8-й семестр</b>
Загальна кількість годин – 45		<b>Лекції</b>
Тижневих годин для денної форми навчання:  аудиторних – 1 самостійної роботи студента – 2	Освітньо-кваліфікаційний рівень: бакалавр	8 год.
		<b>Практичні, семінарські</b>
		6 год.
		<b>Лабораторні</b>
		0 год.
		<b>Самостійна робота</b>
		31 год.
<b>Індивідуальні завдання:</b>		
	___ год.	
	Вид контролю: залік	

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:  
для денної форми навчання – 0,45 (31% і 69%)

## 2. Мета та завдання навчальної дисципліни

### Мета викладання дисципліни

Курс "Діагностика та психотерапія ПТСР" покликаний сформувати у студентів професійні знання і вміння у галузі надання психологічної допомоги, сприяти більш повному і глибокому розумінню основних вимог щодо процесу проведення діагностики та психотерапії посттравматичних стресових розладів, психологічних понять і категорій, їх взаємозв'язку та взаєморозвитку, збагатити науковий світогляд студентів та їх психологічну культуру.

Психотерапія – історично та культурно зумовлений термін, який на даний час позначає особливий вид міжособистісної взаємодії, при якому пацієнтам надається професійна допомога психологічними засобами при вирішенні виникаючих у них проблем і труднощів психологічного характеру, зокрема і при виникненні у них розладів, спричинених пережитими ними у минулому подіями, які становили загрозу їх психічному чи фізичному благополуччю.

### Завдання вивчення дисципліни.

- 1) сформувати в студентів уявлення про сутність та основну проблематику діагностики та психотерапії ПТСР як окремого виду психологічної практики, а також про їх місце і роль в сучасній психологічній практиці;
- 2) навчити студентів базовим технікам та стратегіям попередження можливого психологічного неблагополуччя та надання психологічної допомоги у кризових ситуаціях, ситуаціях життєвого вибору та ін.;
- 3) ознайомити студентів зі специфікою організації та проведення психотерапії ПТСР у різних видах сетінгу: індивідуальній та груповій формах; дитячої психотерапії;
- 4) сформувати базові навички здійснення кризової інтервенції, інтервізії.

*Завдання* розкриваються через знання і вміння отримані студентом в результаті вивчення дисципліни.

## 2. У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

### У результаті вивчення дисципліни студенти повинні:

#### Знати

- основні психотерапевтичні напрями, які мають емпірично доведену ефективність при ПТСР.
- основні концепції аналізу процесу надання психологічної допомоги.
- існуючі напрями і методи вивчення життєвої ситуації клієнта (пацієнта).
- факти та закономірності перебігу психотерапевтичного процесу при ПТСР.
- законодавчо-нормативні аспекти психотерапевтичної діяльності психолога.
- основні вимоги до підготовки психотравматерапевта.

#### Вміти

Орієнтуватись у теоретико-практичних аспектах напрямків надання психологічної допомоги при ПТСР, ефективність яких доведена емпірично; застосовувати у власній практиці окремі базові методики напрямків психотравматерапії.

- виокремлювати психологічні концепції, які слугують методологічною базою існуючих напрямків надання психологічної допомоги при ПТСР.
- аналізувати психологічні аспекти психотерапевтичних технік, які застосовують при ПТСР.
- виокремлювати закономірності та механізми засвоєння соціального та індивідуального досвіду, на які опираються існуючі напрями психотравматерапії.
- здійснювати порівняльний психологічний аналіз психотерапевтичних концепцій, які застосовуються при ПТСР.
- володіти навиками постановки діагнозу ПТСР і ГСР.
- здійснювати планування можливих інтервенцій при ГСР і ПТСР.

### 3. Програма навчальної дисципліни

#### СТАЦІОНАР

№ лекції	Перелік питань, які вивчаються на лекції	Самостійна робота студентів	
		зміст	годин
1.	Предмет та завдання психотравматерапії. Емпірично підтвердженість ефективності різних напрямків психотравматерапії. Основні вимоги щодо кваліфікації психотравматерапевта в Україні та за кордоном. Історія розвитку психотравматерапії.	Поняття про предмет психотравматерапії. Зв'язок психотравматерапії з іншими науками.Правова регламентація діяльності психолога, який займається психотравматерапією. Етичні вимоги до діяльності психотравматерапевта, які функціонують в Україні та за кордоном. Дослідження ПТСР в учасників бойових дій. Дослідження психологічних наслідків катастроф. Дослідження ПТСР у жертв злочинів, сексуального насильства.	6
2	Поняття про стрес, посттравматичний стрес, ГСР, ПТСР, тригери. Симптоми наслідків пережитого стресу. Поняття про психотравму. Типи психотравм (моно, мульти, секвенційна, травма розвитку). ГСР, ПТСР, дисоціативні розлади, НДР, РДІ як наслідки психотравми. Рефлекторні та вегетативні реакції людини на стресову подію. Нейробіологічні виміри переживання людиною екстремального стресу. Психотравма та процеси запам'ятовування.	Критерії діагностики гострого стресового розладу (ГСР), посттравматичного стресового розладу (ПТСР), недиференційованого дисоціативного розладу (НДР), розладу дисоціюваної ідентичності (РДІ), розладу екстремального стресу неуточнений (DESNOS), структурного дисоціативного розладу (DDNOS).	7
3	Епідеміологія ПТСР. Теоретичні моделі ПТСР. Характеристика психічних процесів при ПТСР. Коморбідні розлади при ПТСР. Дисоціативна симптоматика при ПТСР. Структурна дисоціація як наслідок психотравми. Фактори опірності виникнення психотравми. Особливості проявів ПТСР у дітей.	Особливості посттравматичного стресу у дітей: 1) події, пов'язані із військовими діями; 2) стихійне лихо і катастрофи; 3) терористичні акти; 4) важке соматичне захворювання; 5) смерть близьких людей; 6) психологічні наслідки насильства у дітей; Шкала дисоціації (Dissociative Experience Scale).	6
4	Організація надання психологічної допомоги при психотравмі. Процедура інтерв'ю, шкали та анкети. Спеціальні техніки інтервенцій: 1. Основні положення; 2. Інтервенційні техніки у сфері гострої стресової реакції (F.43.0). Основні положення цілі екстремальної психологічної інтервенції у випадку гострої стресової реакції.	Клінічна психологічна діагностика. Шкала для клінічної діагностики ПТСР (Clinical-administered PTSD Scale – CAPS). Шкала оцінки травматичної події (Impact of Event Scale-R – IES-R) Опитувальник проявів психопатологічної симптоматики (Symptom Check List-90-Revised – SCL-90-R). Шкала оцінки інтенсивності бойового досвіду (Combat Exposure Scale). Методики діагностики ПТСР у дітей: 1) Напівструктуроване інтерв'ю для оцінки травматичних переживань дітей; 2) Анкета для батьків для оцінки травматичних переживань дітей. Critical Incident Stress Debriefing як приклад структурованого групового заходу.	6
4	Етапи психотравматерапії. Травмаспецифічна стабілізація. Техніки стабілізації. Техніки роботи з флешбеками. Експозиція, конфронтація і синтез травми.	Техніки стабілізації. Поняття про специфічні методи психотравматерапії: EMDR та травмафокусована КПТ.	6

## ЗАОЧНЕ НАВЧАННЯ

Практичне заняття			годин
	<b>Самостійна робота та питання, які виносяться на практичні заняття</b>		
1	Предмет та завдання психотравматерапії. Емпірично підтвердженість ефективності різних напрямків психотравматерапії. Основні вимоги щодо кваліфікації психотравматерапевта в Україні та за кордоном. Дослідження ПТСР в учасників бойових дій.	Поняття про предмет психотравматерапії. Зв'язок психотравматерапії з іншими науками. Правова регламентація діяльності психолога, який займається психотравматерапією. Етичні вимоги до діяльності психотравматерапевта, які функціонують в Україні та за кордоном. Історія розвитку психотравматерапії. Дослідження психологічних наслідків катастроф. Дослідження ПТСР у жертв злочинів, сексуального насильства.	8
1	Поняття про стрес, посттравматичний стрес, ГСР, ПТСР, тригери. Симптоми наслідків пережитого стресу. Поняття про психотравму. Типи психотравм (моно, мульти, блеш бекамиб, травма розвитку). Рефлекторні та вегетативні реакції людини на стресову подію.	ГСР, ПТСР, дисоціативні розлади, НДР, РДІ як наслідки психотравми. Критерії діагностики гострого стресового розладу (ГСР), посттравматичного стресового розладу (ПТСР), недиференційованого дисоціативного розладу (НДР), розладу дисоційованої ідентичності (РДІ), розладу екстремального стресу блеш бекамиб (DESNOS), структурного дисоціативного розладу (DDNOS). Нейробіологічні виміри переживання людиною екстремального стресу. Психотравма та процеси запам'ятовування.	9
2	Епідеміологія ПТСР. Теоретичні моделі ПТСР. Характеристика психічних процесів при ПТСР. Коморбідні розлади при ПТСР. Дисоціативна симптоматика при ПТСР.	Структурна дисоціація як наслідок психотравми. Фактори опірності виникнення психотравми. Особливості проявів ПТСР у дітей. Особливості посттравматичного стресу у дітей: 1) події, пов'язані із військовими діями; 2) стихійне лихо і катастрофи; 3) терористичні акти; 4) важке соматичне захворювання; 5) смерть близьких людей; 6) психологічні наслідки насильства у дітей; Шкала дисоціації (Dissociative Experience Scale).	8
2	Спеціальні техніки інтервенцій: 1. Основні положення; 2. Інтервенційні техніки у сфері гострої стресової реакції (F.43.0). Основні положення цілі екстремальної психологічної інтервенції у випадку гострої стресової реакції.	Організація надання психологічної допомоги при психотравмі. Critical Incident Stress Debriefing як приклад структурованого групового заходу. Процедура інтерв'ю, шкали та анкети. Клінічна психологічна діагностика. Шкала для клінічної діагностики ПТСР (Clinical-administered PTSD Scale – CAPS). Шкала оцінки травматичної події (Impact of Event Scale-R – IES-R) Опитувальник проявів психопатологічної симптоматики (Symptom Check List-90-Revised – SCL-90-R). Шкала оцінки інтенсивності бойового досвіду (Combat Exposure Scale). Методики діагностики ПТСР у дітей: 1) Напівструктуроване інтерв'ю для оцінки травматичних переживань дітей; 2) Анкета для батьків для оцінки травматичних переживань дітей.	8
3	Етапи психотравматерапії. Травмаспецифічна стабілізація. Техніки стабілізації. Техніки роботи з блеш беками. Експозиція, конфронтація і синтез травми.	Техніки стабілізації у психотравматерапії. Поняття про специфічні методи психотравматерапії: EMDR та травмафокусована КПТ. Техніки конфронтації з травмою. Імагінативна рескрипція.	6

#### 4. Структура навчальної дисципліни (стаціонар)

Назва теми	Кількість годин, відведених на			
	лекції	практичні, семінарські заняття	лабораторні заняття	самостійну роботу
Історія розвитку психотравматерапії	2	2		6
Психотравма та діагностичні критерії посттравматичних розладів	2	2		7
Теоретичні моделі ПТСР	2	1		6
Психологічна допомога при гострій травмі та гострому стресовому розладі	1	1		6
Етапи психотравматерапії. Травмаспецифічна стабілізація.	1	2		6
<b>Разом за 8 семестр</b>	<b>8</b>	<b>8</b>		
<b>Разом</b>	<b>8</b>	<b>8</b>		<b>31</b>

#### Структура навчальної дисципліни (заочне)

Назва теми	Кількість годин, відведених на			
	лекції	практичні, семінарські заняття	лабораторні заняття	самостійну роботу
Історія розвитку психотравматерапії		1		8
Психотравма та діагностичні критерії посттравматичних розладів		1		9
Теоретичні моделі ПТСР		1		8
Психологічна допомога при гострій травмі та гострому стресовому розладі		1		8
Етапи психотравматерапії. Травмаспецифічна стабілізація.		2		6
<b>Разом за 8 семестр</b>	–	<b>6</b>		<b>31</b>
<b>Разом</b>	–	<b>6</b>		<b>31</b>

## 5. Теми семінарських занять

Назва теми	Кількість годин
<b>Історія розвитку психотравматерапії</b> 1. Історія розвитку психотравматерапії. 2. Дослідження психологічних наслідків катастроф. 3. Дослідження ПТСР у жертв злочинів, сексуального насильства.	2
<b>Психотравма та діагностичні критерії посттравматичних розладів</b> 1. Епідеміологія ПТСР. 2. Поняття про стрес, посттравматичний стрес, ГСР, ПТСР, тригери. Симптоми наслідків пережитого стресу. 3. Поняття про психотравму. Типи психотравм (моно, мульти, кумулятивна, травма розвитку). 4. Рефлекторні та вегетативні реакції людини на стресову подію. 5. Симптоми ПТСР 6. Особливості проявів ПТСР у дітей.	2
<b>Теоретичні моделі ПТСР</b> 1. Теоретичні моделі ПТСР. Характеристика психічних процесів при ПТСР. 2. Коморбідні розлади при ПТСР. Дисоціативна симптоматика при ПТСР. 3. Структурна дисоціація як наслідок психотравми. 4. Структурна дисоціація як наслідок психотравми. 5. Фактори опірності виникнення психотравми.	1
<b>Психологічна допомога при гострій травмі та гострому стресовому розладі</b> 1. Спеціальні техніки інтервенцій: основні положення; 2. Інтервенційні техніки у сфері гострої стресової реакції (F.43.0). 3. Основні положення цілі екстремальної психологічної інтервенції у випадку гострої стресової реакції.	1
<b>Етапи психотравматерапії. Травмаспецифічна стабілізація.</b> 1. Етапи психотравматерапії. 2. Травмаспецифічна стабілізація. 3. Техніки стабілізації. Техніки роботи з флешбеками. 4. Експозиція, конфронтація і синтез травми.	2
<b>Разом за 8 семестр</b>	<b>8</b>
<b>Разом</b>	<b>8</b>

## 6. Теми практичних занять – не передбачені навчальним планом

## 8. САМОСТІЙНА НАВЧАЛЬНА РОБОТА СТУДЕНТІВ

Самостійна робота студентів		
зміст	годин	Форма контролю
<p>Поняття про предмет психотравматерапії. Зв'язок психотравматерапії з іншими науками. Правова регламентація діяльності психолога, який займається психотравматерапією. Етичні вимоги до діяльності психотравматерапевта, які функціонують в Україні та за кордоном. Дослідження ПТСР в учасників бойових дій. Дослідження психологічних наслідків катастроф. Дослідження ПТСР у жертв злочинів, сексуального насильства.</p> <p><b>Реферат за темою історії розвитку психотравматерапії</b></p> <p><b>Література:</b></p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1. <b>Тарабрина Н.В.</b> Практикум по психологии посттравматического стресса</li> <li>2. <b>Романчук О.І.</b> Психотравма та спричинені нею розлади: прояви, наслідки й сучасні підходи до терапії</li> </ol>	6	Опитування, тест
<p>Критерії діагностики гострого стресового розладу (ГСР), посттравматичного стресового розладу (ПТСР), недиференційованого дисоціативного розладу (НДР), розладу дисоціюваної ідентичності (РДІ), розладу екстремального стресу неуточнених (DESNOS), структурного дисоціативного розладу (DDNOS).</p> <p><b>Література:</b></p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1. <b>Мартіна Мюллер.</b> Якщо Ви пережили психотравмуючу подію (самодопомога). Оксфордський центр когнітивної психотерапії</li> <li>2. <b>Фрэнсис Шапиро.</b> Психотерапия эмоциональных травм с помощью движений глаз.(основные принципы, протоколы и процедуры)</li> <li>3. <b>Тарабрина Н.В.</b> Практикум по психологии посттравматического стресса</li> <li>4. <b>Романчук О.І.</b> Психотравма та спричинені нею розлади: прояви, наслідки й сучасні підходи до терапії</li> </ol>	7	Опитування, тест
<p>Особливості посттравматичного стресу у дітей: 1) події, пов'язані із військовими діями; 2) стихійне лихо і катастрофи; 3) терористичні акти; 4) важке соматичне захворювання; 5) смерть близьких людей; 6) психологічні наслідки насильства у дітей; Шкала дисоціації (Dissociative Experience Scale).</p> <p><b>Реферат за темою: диференційна діагностика посттравматичних розладів</b></p> <p><b>Література:</b></p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1. <b>Мартіна Мюллер.</b> Якщо Ви пережили психотравмуючу подію (самодопомога). Оксфордський центр когнітивної психотерапії</li> <li>2. <b>Фрэнсис Шапиро.</b> Психотерапия эмоциональных травм с помощью движений глаз.(основные принципы, протоколы и процедуры)</li> <li>3. <b>Тарабрина Н.В.</b> Практикум по психологии посттравматического стресса</li> <li>4. <b>Романчук О.І.</b> Психотравма та спричинені нею розлади: прояви, наслідки й сучасні підходи до терапії</li> </ol>	6	Опитування, тест
<p>Клінічна психологічна діагностика. Шкала для клінічної діагностики ПТСР (Clinical-administered PTSD Scale – CAPS). Шкала оцінки травматичної події (Impact of Event Scale-R – IES-R) Опитувальник проявів психопатологічної симптоматики (Symptom Check List-90-Revised – SCL-90-R). Шкала оцінки інтенсивності бойового досвіду (Combat Exposure Scale). Методики діагностики ПТСР у дітей: 1) Напівструктуроване інтерв'ю для оцінки травматичних переживань дітей; 2) Анкета для батьків для оцінки травматичних переживань дітей. Critical Incident Stress Debriefing як приклад структурованого групового заходу.</p> <p><b>Реферат за темою: теоретичні моделі посттравматичних розладів.</b></p>	6	Опитування, тест

<p><b>Література:</b></p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1. <b>Мартіна Мюллер.</b> Якщо Ви пережили психотравмуючу подію (самопоміа). Оксфордський центр когнітивної психотерапії</li> <li>2. <b>Фрэнсис Шапиро.</b> Психотерапия эмоциональных травм с помощью движений глаз.(основные принципы, протоколы и процедуры)</li> <li>3. <b>Тарабрина Н.В.</b> Практикум по психологии посттравматического стресса</li> <li>4. <b>Романчук О.І.</b> Психотравма та спричинені нею розлади: прояви, наслідки й сучасні підходи до терапії</li> </ol>		
<p>Техніки стабілізації. Поняття про специфічні методи психотравматерапії: EMDR та травмафокусована КПТ.  <b>Реферат: огляд технік травмаспецифічної стабілізації.</b></p> <p><b>Література:</b></p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1. <b>Мартіна Мюллер.</b> Якщо Ви пережили психотравмуючу подію (самопоміа). Оксфордський центр когнітивної психотерапії</li> <li>2. <b>Фрэнсис Шапиро.</b> Психотерапия эмоциональных травм с помощью движений глаз.(основные принципы, протоколы и процедуры)</li> <li>3. <b>Тарабрина Н.В.</b> Практикум по психологии посттравматического стресса</li> <li>4. <b>Романчук О.І.</b> Психотравма та спричинені нею розлади: прояви, наслідки й сучасні підходи до терапії</li> </ol>	6	Опитування, тест

## 9. ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ

*не передбачені навчальним планом, однак за бажанням студента можуть виконуватися наступні індивідуальні завдання (теми):*

Зміст індивідуальної роботи
Дослідження: Епідеміологія дисоціативних симптомів у студентському віці.
Дослідження: Особливості дисоціативних проявів у студентів різної статі.
Дослідження: Особливості дисоціативних проявів у осіб з різним стресовим навантаженням впродовж останніх 2 років.
Дослідження: Особливості дисоціативних проявів у осіб з різними показниками інтенсивності бойового досвіду.

## 10. Методи навчання

1. Проблемні лекції.
2. Семінари-дискусії.
3. Розв'язування задач на основі психотерапевтичних випадків.
4. Презентації.
5. Психодіагностика ПТСР у клінічних умовах.

## 11. Методи контролю

Оцінювання знань студентів відбувається на семінарах, контрольних роботах, екзамені; також оцінюються індивідуальні завдання, що виконуються студентами протягом семестру.

Основними методами контролю є: усне опитування, розв'язання дидактичних задач, контрольні роботи.

Протягом вивчення дисципліни студент зобов'язаний:

- систематично відвідувати заняття;
- вести конспекти лекційних і семінарських занять;
- приймати активну участь в роботі на семінарах;
- виконувати індивідуальні семестрові завдання.

## 12. Розподіл балів, які отримують студенти

Модуль 1				Модуль 2	Екзамен	Сума
Навчальна (аудиторна) робота				Сам. роб., індз		
Змістовий модуль 1		Змістовий модуль 2				
T1-T8	Сума	T1-T11	Сума			
Контрольна робота – 10, Тест – 5, Робота на парах – 5	20	Контрольна робота – 10, Тест – 5, Робота на парах – 5	20	10	50	100

## Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	<b>A</b>	відмінно	зараховано
80 – 89	<b>B</b>	добре	
70 – 79	<b>C</b>		
60 – 69	<b>D</b>	задовільно	
50 – 59	<b>E</b>		
26 – 49	<b>FX</b>	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-25	<b>F</b>	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

**“відмінно”** – студент демонструє повні і глибокі знання навчального матеріалу, достовірний рівень розвитку умінь та навичок, правильне й обґрунтоване формулювання практичних висновків, уміння приймати необхідні рішення в нестандартних ситуаціях, вільне володіння науковими термінами, аналізує причинно-наслідкові зв'язки;

**“добре”** – студент демонструє повні знання навчального матеріалу, але допускає незначні пропуски фактичного матеріалу, вміє застосувати його щодо конкретно поставлених завдань, у деяких випадках нечітко формулює загалом правильні відповіді, допускає окремі несуттєві помилки та неточності;

**“задовільно”** – студент володіє більшою частиною фактичного матеріалу, але викладає його не досить послідовно і логічно, допускає істотні пропуски у відповіді, не завжди вміє інтегровано застосувати набуті знання для аналізу конкретних ситуацій, нечітко, а інколи й невірно формулює основні теоретичні положення та причинно-наслідкові зв'язки;

**“незадовільно”** – студент не володіє достатнім рівнем необхідних знань, умінь, навичок, науковими термінами.

### 13. Методичне забезпечення

*Повна електронна версія бібліотеки згрупована на 6 Гб пам'яті за відповідними модулями даного курсу подається студентам до початку лекцій разом з іншими методичними та роздатковими матеріалами.*

1. Сидорик Ю.Р. Психотерапія: методичні рекомендації для студентів напряму підготовки 6.010102 "Початкова освіта" та 6.010106 "Соціальна педагогіка" – Івано-Франківськ: Вид-во Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2011. – 53 с.
2. Мицько В.М., Сидорик Ю.Р. Основи психологічного консультування, психокорекції та психотерапії: методичні рекомендації для студентів напряму підготовки 6.010106 "Соціальна педагогіка" / В.М. Мицько, Ю.Р. Сидорик. – Івано-Франківськ: Видавництво "Плай" ЦІТ Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2011. – 53 с.

## ОСНОВНА ЛІТЕРАТУРА

**Мартіна Мюллер.** Якщо Ви пережили психотравмуючу подію (самодопомога). Оксфордський центр когнітивної психотерапії

**Фрэнсис Шапиро.** Психотерапия эмоциональных травм с помощью движений глаз.(основные принципы, протоколы и процедуры)

**Тарабрина Н.В.** Практикум по психологии посттравматического стресса

**Романчук О.І.** Психотравма та спричинені нею розлади: прояви, наслідки й сучасні підходи до терапії

## 14. Додаткова література

**Решетников М.М.** Психическая травма

**Andrew Clark.** Лечебная работа со взрослыми, переживающими горе

**Бенте Арнтзен, Анна-Лиза Оксневад, Тронд Гроннестад.** Когда недостаточно слов. Горе и реакция на него

**Шевченко, О. Т.** Психологія кризових станів [Текст] : навч. посібник / Олександра Теодорівна Шевченко. – К. : Здоров'я, 2005. – 120 с.

Екстремальна психологія [Текст] : підручник / за заг. ред. О.В. Тімченка. – К. : ТОВ "Август Трейд", 2007. – 502 с.

Психологія суїциду [Текст] : посібник / за ред. В.П. Москальця. – К. : Академвидав, 2004. – 288 с. – (Сер. Альма-матер).

## НАУКОВІ СТАТТІ:

American Psychiatric Association. Practice Guideline for the Treatment of Patients With Acute Stress Disorder and Posttraumatic Stress Disorder, 2004, 2009.

Bisson, J., Roberts, N.P., Andrew, M., Cooper, R. & Lewis, C. (2013). Psychological therapies for chronic post-traumatic stress disorder (PTSD) in adults (Review). Cochrane Database of Systematic Reviews 2013, DOI: 10.1002/14651858.CD003388.pub4

Lee, C.W., & Cuijpers, P. (2013). A meta-analysis of the contribution of eye movements in processing emotional memories. Journal of Behavior Therapy & Experimental Psychiatry, 44, 231-239.

Rodenburg, R., Benjamin, A., de Roos, C, Meijer, A.M., & Stams, G.J. (2009). Efficacy of EMDR in children: A meta – analysis. *Clinical Psychology Review*, 29, 599-606.

Seidler, G.H., & Wagner, F.E. (2006). Comparing the efficacy of EMDR and trauma-focused cognitive-behavioral therapy in the treatment of PTSD: a meta-analytic study. *Psychological Medicine*, 36, 1515-1522.

## 15. Інформаційні ресурси

### Адреси бібліотек:

1. Наукова бібліотека Прикарпатського національного університету ім. Василя Стефаника – Шевченка 57, 1 поверх Гуманітарного корпусу.
2. Бібліотека філософських, психологічних, релігієзнавчих дисциплін - Шевченка 57, 5 поверх Гуманітарного корпусу, філософський факультет.

### Інтернет ресурси:

1. <http://lib.pu.if.ua>. - Сайт наукової бібліотеки Прикарпатського національного університету ім. Василя Стефаника.
2. <http://www.pu.if.ua/depart/PedagogicalPsychology/ua/4228/> - кафедра педагогічної та вікової психології.
3. <http://www.nbu.gov.ua/> - Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського.
4. <http://hklib.npu.edu.ua/> - Наукова бібліотека національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова.
5. <http://www.koob.ru/> - електронна бібліотека «Куб».
6. <http://pro.fpko.ru/post-name/286/> - федерація психологів-консультантів онлайн.
7. <http://upsihologa.com.ua/> - портал професійних психологів України «У психолога».

EMDR Україна  
[www.emdr.com.ua](http://www.emdr.com.ua)

EMDR Europa  
[www.emdr-europe.org](http://www.emdr-europe.org)

EMDR International Association  
[www.emdria.org](http://www.emdria.org)

EMDR-Netzwerk Österreich  
[www.emdr-netzwerk.at](http://www.emdr-netzwerk.at)

EMDR - Institut Austria  
[www.emdr-institut.at](http://www.emdr-institut.at)  
[www.emdr-oesterreich.at](http://www.emdr-oesterreich.at)

EMDRIA Deutschland  
[www.emdria.de](http://www.emdria.de)

HAP - Humanitarian Assistance Program  
[www.emdrhap.org](http://www.emdrhap.org)